N°. 6. **Donderdag 30 Mei 1901.** **1ste Jaargang.**

OOST EN WEST

Orgaan der Vereeniging.

Verschijnt alle veertien dagen.

Abonnementsprijs per jaar.

Vrij aan huis of franco per post binnenland *bij vooruitbetaling* . *f* 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 2.50
Afzonderlijke nummers. . . . » 0.10

Prijs der advertentiën.

Per regel . . . . *f* 0.10
Dienstaanbiedingen **25 cents** per geheele annonce.

REDACTIE: De 4de Commissie, aan welke de verspreiding van populaire kennis omtrent Oost- en West-Indië is opgedragen.

Mededeelingen of Ingezonden Stukken moeten worden geadresseerd aan den Heer G. E. V. L VAN ZUYLEN, *Voorzitter der Redactiecommissie*, **7a Heerengracht,** of den *Secretaris*, Mr. G. VAN SLOOTEN Azn., **43 Conradkade,** beiden Den Haag.

Voor de Administratie en Advertentiën wende men zich tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG" **Haagpoort 4,** Den Haag.

Het hoofddoel der Vereeniging is:

Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.

De Vereeniging vestigt zooveel mogelijk, zoowel in Europa als in Indië, afdeelingen, die te zamen met het hoofdbestuur dit doel trachten te bereiken.

Om lid te worden, kan men zich persoonlijk of per briefkaart aanmelden bij een der afdeelingen of aan het bureau in den Haag Heerengracht 4, dat iederen dag, behalve Zon- en feest-dagen, van 10—12 en van 2—4 ure open is.

Gewone leden betalen eene contributie van f 1.— tot f 5.—. Zij, die f 5.— en meer 's jaars, of f 100.— in eens betalen, zijn donateurs. De leden kunnen, zoolang er geene afdeeling in hunne woonplaats is, kiezen bij welke afdeeling zij zich willen aansluiten.

Aan de donateurs en aan leden die f 1.50 of meer contributie betalen wordt het orgaan gratis toegezonden.

Ieder lid wekke in zijne omgeving, zooveel mogelijk, anderen op om lid der Vereeniging te worden en geven daartoe dit blad na het gelezen te hebben aan vrienden en bekenden.

Fonds voor den Inlander.

Sedert de laatste opgave is nog ontvangen van:

N.N., Zutphen	f 1.00
N.N., den Haag	- 10.00
Mevr. t. B., id.	- 5.00
Mevr. d. P. te Amsterdam	- 5.00
Gift van het Indologisch Studentenkorps te Delft aan de Vereeniging, door de Algemeene Vergadering bestemd voor „den Inlander".	- 25.00
Te samen	f 46.00
Volgens vroegere opgaven ontvangen	- 30.50
Totaal	f 76.50

Dit bedrag, gedeponeerd bij Keurenaer en Co's Bank in den Haag, is nog te weinig, om het tot steun in den tegenwoordigen nood naar Oost-Indië over te maken. In het vertrouwen echter, dat steeds meerdere bijdragen zullen worden ontvangen, heeft het Hoofdbestuur zich gewend tot de afdeeling „Nederlandsch-Indië" met verzoek, om toch reeds over dit kleine bedrag te beschikken en het te gebruiken al is het dan ook maar om een paar gezinnen uit den nood te helpen. Voor de honderden, die nog hulp behoeven, waarvan het getal na de Kloet-uitbarsting nog grooter is geworden, blijven wij een beroep doen op de barmhartigheid van alle Nederlanders.

N. v. Z.

Een hartelijke welkomstgroet van „De Indische Gids".

In no. 2 van ons orgaan hebben wij een woord aan onze persconfraters gericht, om spijt te kennen te geven, dat ons streven bij de pers en bij name bij de groote dagbladen zoo weinig sympathie had gevonden. Spottenderwijze schreven wij „dat wij hadden moeten verwachten „dat men ons orgaan (der Vereeniging) meer zou „beschouwen als een onder-onsje, dan als een „blad geschreven in het belang van het éene „groote Nederland in Europa, Azië en Amerika".

Wij vroegen daarna *in ernst* aan de pers om ook op dit laatste acht te slaan.

In hare Mei-aflevering zegt de Redactie van de Indische Gids, onze beide eerste nummers besprekende, na een hartelijk welkom o. a. het volgende:

„Als de inhoud van *Oost en West* belangrijk „wordt, zullen de groote bladen het zeker niet „negeeren; als het echter al van te voren als „onder-onsje poseert, wordt van zelf de belang„stelling dier bladen afgesneden".

Hebben wij als „onder-onsje" geposeerd, door ons protest tegen de koele ontvangst en door een plaatsje te vragen „in de groote werkplaats „van hen, die schrijven voor het publiek"? —

Het spijt ons daarenboven, dat de Redactie van De Indische Gids onze beide eerste nummers niet belangrijk genoeg schijnt te vinden en nieuwsgierig zijn wij naar haar oordeel over de volgende.

Er werden naar onze meening ook in die eerste twee nummers wel onderwerpen behandeld, die de overweging en bespreking waard kunnen worden geacht.

In de eerste plaats: de hongersnood-quaestie en de oproep om niet alleen aan het lijden in Zuid-Afrika, maar ook aan dat op Java te denken.

En dan de zeer actueele vraag of het thans, nu men duizenden gaat uitgeven voor doode weermiddelen in Oost-Indië, geen zaak is om het gehalte van het Inlandsche element in het leger te verbeteren door kans te geven op bevordering tot officier. Numeriek toch zijn de Inlanders, de kracht van het veldleger en tegenover een buitenlandschen vijand vooral is het zaak, om op hunne energie te kunnen rekenen.

Met de redactie van De I. G. willen wij echter hopen, dat men meer en meer ons pogen zal op prijs stellen. Dit geldt niet alleen de groote bladen, maar vooral ook de provinciale en plaatselijke couranten. Het zijn juist deze, die door overname uit ons blad of door een aanbeveling om lid van Oost en West te worden, krachtig kunnen medewerken om ons te brengen tot ons doel: het populair maken van de kennis van Oost- en West-Indië.

R. C.

Mededeelingen.

I. *Van het Hoofdbestuur.*

De voorgestelde reglementswijzigingen werden in de Jaarlijksche Algemeene Vergadering goedgekeurd. Het jaarverslag, de geldelijke verantwoording, de notulen der vergadering en eene algemeene ledenlijst met de naamlijsten van Bestuur, Commissies en correspondenten zullen in een afzonderlijk bijblad opgenomen, bij no. 7 van ons orgaan aan alle donateurs en leden worden toegezonden.

II. *Van de afdeeling 's-Gravenhage.*

Wij vestigen er de aandacht van de leden op, dat door wisseling van geschriften met het Indisch Genootschap alhier, met alle bestaande Fransche Koloniale Vereenigingen en ook eerlang met de Belgische onze leestafel een bezoek aan Heerengracht 4 overwaard is. Zij is open iederen werkdag van 's morgens 10 tot 's namiddags 6 ure; 's Zondags tot 3 ure. Van 10—12 en van 2—4 kan men van den bibliothecaris ook boeken in leen krijgen.

In het tarief van den restaurant als advertentie in no. 5 opgenomen, waren enkele fouten. In dit nummer wordt daarom die advertentie nogmaals, verbeterd afgedrukt.

III. *Van de 5e Commissie.*

In de Gothische Zaal tegenover het Koninklijk Paleis in het Noordeinde zal in het begin van Juli a.s., de derde groepen-tentoonstelling van *batiks*, *geweven stoffen* aangevuld met *meubels in houtsnijwerk* worden geopend.

Om die tentoonstelling volledig te doen zijn, hebben wij de hulp noodig van *allen* die in 't bezit zijn van fraaie gebatikte sarongs, slendangs en hoofddoeken of Indische weefsels.

Wij doen daarom een beroep zoowel op de leden van „Oost en West" als op de niet-leden, om ons hetgeen zij hebben voor drie maanden in bruikleen af te staan en om ons bericht te zenden, zoo zij weten, waar wij ze van anderen zouden kunnen vragen.

Reeds *15 Juni* a. s. moeten wij alles tot onze beschikking hebben om met de etalage en het opmaken van den catalogus te kunnen beginnen. Volledige opgave van herkomst der voorwerpen is zeer gewenscht.

Bericht te zenden aan de Presidente mevrouw **N. van Zuylen Tromp, 7a, Heerengracht** of aan de Secretaresse mej. **H. W. van Baak, 43, Mauritskade,** beiden **den Haag.**

IV. *Van de 4e Commissie.*

Donderdag 6 Juni a. s. des avonds om *half-negen* in het gebouw Diligentia, Korte Voorhout, **populaire voordracht** met lichtbeelden over **Curaçao** door den heer **I. H. I. Hamelberg.**

Entrée voor de *leden* van „Oost en West" *vrij.* Voor niet-leden f 0,50 in de zaal en f 0,10 op het balcon.

Plaatsen te bespreken op woensdag en donderdag bij den concierge van het gebouw Diligentia.

NIEUWSTIJDINGEN.

Demoralisatie van den Javaan. — Wij vestigen de aandacht op het ons met dien titel toegezonden stuk van den heer Abdul Rivai, maleiër van geboorte, geruimen tijd „doctor djawa" (Javaansch dokter) en thans studeerende in de medicijnen aan de Hoogeschool te Amsterdam.

Kamerverkiezing. — Het lezen der namen van de kandidaten voor de aanstaande verkiezing van leden voor de Tweede Kamer bevestigt onze meening, dat er bijna nergens in het land iets wordt gevoeld voor het doen vertegenwoordigen van Oost- en West-Indië in de Staten-Generaal door mannen, die kennis van onze Kolonien hebben; in den Haag loopt zelfs een der weinige thans zitting hebbende koloniale specialiteiten gevaar. Wij vertrouwen echter, dat de kiezers dien moord niet zullen toelaten en rekenen op een krachtig optreden van „Moederland en Koloniën."

* *

Hongersnood op Java. — In het eerste blad van de Semarangsche „Locomotief" van 15 April jl. komt een hoofdartikel voor, geteekend R. v. S., dat over Engelsch Indische toestanden handelt en waarin wij o. a. het volgende lezen, dat wij ook op Java van toepassing achten:

Thans begrijpt men ook, dat het niet aangaat de Voorzienigheid, resp. het klimaat, gebrek aan regen, overbevolking en andere abstracte begrippen onafhankelijk van het bestuur, de schuld te geven van de steeds terugkomende hongersnooden. Men wijst er op, dat zelfs gedurende den ergsten hongersnood, als er millioenen van gebrek sterven, in 't geheel genomen geen tekort is aan voedingsmiddelen, daar Britsch-Indië dan toch nog rijst etc. uitvoert.

. . . .

Gebrek aan regen alleen is dan ook niet de oorzaak, wel de aanleiding van de groote hongersnooden. Ten gevolge van de overbelasting kan niemand iets sparen bij goede oogsten en de eerste de beste misoogst in een zekere streek doet hen onmiddelijk zonder voedsel zijn met geen cent in kas, om voedsel te kunnen koopen en geen gelegenheid geld te verdienen. Zooals de Indische liberalen dat uitdrukken: „de hongersnood is niet zoo zeer te wijten aan gebrek aan voedsel over het geheele land, dan wel aan gebrek aan middelen om voedsel te koopen." 't Is geen voedselnood, maar een geldnood.

In hetzelfde blad lezen wij iets verder onder de nieuwstijdingen:

Uitgehongerde en vermagerde inlanders ziet men dagelijks op den weg van Karang-Bidara, Ambengan, Damaran etc., (midden Java) zich bezig houden met het oprapen van doerian- en ramboetanpitten, welke zij roosteren en als voedsel nuttigen.

Nu zal de heer Joseph Salomonson Fzn. (zie zijn ingezonden stuk in het Ochtendblad van 7 Mei jl. van 't Handelsblad), dit misschien een zeer voldoend voedsel vinden, want volgens hem kent de Javaan geen ellende en zou hij zelfs gelukkig en tevreden zijn, al zou men hem van dak en kleeren berooven en hem altijd zijn voedsel in 't bosch doen zoeken. Wij durven echter vertrouwen, dat deze Javanenkenner zeer weinig medestanders heeft.

* *

De nieuwe regeling tot opleiding voor Oost-Indisch ambtenaar is door de Tweede Kamer aangenomen, in dien zin geamendeerd, dat de *permanente* commissie van moreele keuring en toezicht is vervallen. Wij hebben over de regeling

FEUILLETON.

De Europeesche Samenleving in Indië.

(Uit „*Java et ses habitants*" par CHAILLY-BERT),

door E. KUNST—HEIJNNEMAN.

(Vervolg.)

Java heeft werkelijk overdaad gekend. 't Was in den tijd, dat de koffie- en suikerplanters in 10 jaar tijds rijk werden. In die tijden was het dagelijksche leven eenvoudig, maar des te meer weelde werd er bij feesten tentoongesteld. De huizen waren armoedig, de meubels versleten, de toiletten primitief. Men maakte visite's en wandelde bloothoofds. Men kleedde zich niet anders dan in het wit, zelfs: op uitgenoodigde diné's gingen de heeren niet in rok of de dames gedécolleteerd. De heeren verschenen in hun reispak, en dan als ze hun compliment afgestoken hadden bij gastvrouw en gastheer, dan verdwenen zij om de beurt en kwamen weer voor den dag in hun witte kostuum, dat zij vooruit hadden gestuurd.

Deze eenvoudige levenswijze kostte weinig en men had een ruime beurs om te ontvangen. En men *zag* veel menschen, men gaf, zonder uit te rekenen, bals en soupers van honderde guldens. Elke week werd het heele huis geïllumineerd en staat het voor een ieder open; men gaat voorbij, ziet de galerij verlicht, komt binnen, stelt zich voor en wordt ontvangen. Tegenwoordig zijn in dezelfde kringen „receptie's" in de plaats gekomen, van 7 tot 8 uur voor ± 50 personen, waar whisky-and-soda, ijswater en sigaren worden gepresenteerd.

Denkt daarom niet, dat Java nu minder rijk is dan voorheen. Dat wordt wel gezegd op Java, maar 't is niet zoo. Men wordt er niet zoo gauw rijk, de millioenen concentreeren zich niet bij enkele personen; maar er is meer rijkdom in de massa — een grootere verdeeling van fortuin, minder verkwisting en degelijker weelde. Dat is ongemerkt gekomen. In 20 jaar tijds is de bevolking bijna verdubbeld. In 1877 telde Indië 4.500 ambtenaren en thans ongeveer 6.400; 1.350 kooplieden tegen 2.200, 3.000 planters tegen 5.100, 1.000 particulieren en gepensioneerden tegen 3.500 in de laatste jaren. Neem daarbij in aanmerking dat het vrouwelijk element zeer is toegenomen, tegenwoordig telt men op Java ongeveer 23.000 hollandsche vrouwen op 50.000 hollanders. Deze beide omstandigheden hebben de zeden gewijzigd. De ambtenaren en kolonisten komen getrouwd uit met jonge vrouwen uit meer of min hooger maatschappelijke standen, die met zich mee brengen hare weeldegewoonten, maar ook hare vooroordeelen en daardoor veel bijdragen, om de levenswijze op een hooger peil te brengen en die duurder te maken. Tegelijkertijd zijn de prijzen en de verdiensten onder den invloed der algemeene concurrentie gedaald. De nieuwe toestand laat zich dus samenvatten: meer behoeften met minder hulpbronnen. Men moest zijn levenswijze anders regelen, van daar een huiselijker en toch duurder leven en een zeer vereenvoudigd gezelschapsleven, want het zijn juist de *dagelijksche* uitgaven, die de duurte van het leven uitmaken.

Deze vereenvoudigde levenswijze neemt men waar in de twee volgende verschijnselen: het verdwijnen der weelderige feesten van voorheen, het ontstaan van vereenigingen tot onderling genoegen, gezelschappen en clubs. Tegen eene contributie van fl. 2 à fl. 4 's maands heeft men bals, concerten, bal-masqué's, soupé's enz. Men gaat meer uit, men ontvangt minder. Het is mij niet mogelijk al de bestaande clubs en vereenigingen op te noemen. Bijna elke stad op Java is een Harmonie of een Concordia rijk. Te Batavia heeft men behalve de Harmonie, de burgersocieteit en de Concordia, de militaire societeit, nog een Tennis-Club, een Sport-Club, Cricket-Club, de Dierentuin, de race-club, enz. enz.

Elk dier clubs organiseert ieder jaar voor hare leden verscheidene feesten; eenige er van zenden elkaar wederzijdsche uitnoodigingen of wel men heeft er doortrekkende troepen van „chanteuses légères", harp of pianovirtuozen, wedrennen — een' voor de inlanders dure liefhebberij — te Buitenzorg of Bandong; dan heeft men 's Zondags muziek op het Waterloo-plein, waar de beau-monde, met zijn snobisme en geflirt rendez-vous houdt; af en toe plechtige feesten b.v. bij gelegenheid der verjaardagen der beide Koninginnen. Men voert zelfs comediestukjes op, zoo als Maître Pathelin, opéra-comiques, als „les Noces de Jeannette", en opera's als de Faust of Lakmé. Een oud landgenoot van ons, een man van onfeilbaren smaak, is régisseur. Personen uit den goeden stand (niet juist uit de haute volée) vinden het niet beneden hun waardigheid daarbij rollen te vervullen en het zijn de meisjes uit de zuivere bourgeoisie, die in lange japonnen het ballet uitvoeren.

Op die bijeenkomsten bestaat er toch geen toenadering; de verschillende côteriën zoeken elkander op; er worden groepjes gevormd, men praat met elkaar, men mêleert zich niet, men gaat niet met elkander om. Wat wordt er dan van het gezelschapsleven? Op die korte récepties? Zij worden slechts eens in de week gehouden? Bovendien gebeurt het dikwijls, dat ze afgezegd worden. Er is geen courant, waarin men niet leest: „De familie X. zal Woendag den 1en Dec. niet recepieeren; de familie Z. zal Donderdag den 5en van die en die maand ontvangen, in plaats van den 4en. Dat is geen bewijs van verlangen naar conversatie (*). Geen zoogenaamde „salon", geen causerieën; in heel Indië zijn ter nauwernood eenige vrouwen te vinden, die genegen zouden zijn een gezelschapskring te presideeren. In dezelfde zaal zitten de dames bij elkaar gepakt, terwijl de heeren zich niet met haar schijnen te durven occupeeren; dat noem ik geen gezellig gezelschapsleven.

De bedrijvigheid der vrouw openbaart zich in de leiding van het huishouden, die van den man in de leiding der zaken. De vrouw des huizes staat vroeg op, zit den heelen dag alleen, gaat weinig uit, gaat laat naar bed, en behalve een uurtje siësta en na het avondeten, heeft zij slechts éene bezigheid: het *huishouden.*

(Wordt vervolgd).

(*) M. i. is die redenering niet juist; X. en Z. konden toch verhinderd zijn op die vastgestelde dagen receptie te houden. (Vert.)

niet veel gesproken, omdat wij, zonder er warm voor te loopen, tegen verbetering der opleiding in algemeenen zin geen bedenking hadden. Wij hopen, dat de nieuwe bepalingen in zoodanigen geest zullen worden uitgevoerd, dat de Indiërs daarvan het meest mogelijk partij trekken.

De mannen, die wij noodig hebben, om Indië vooruit te brengen en den inlander te ontwikkelen, worden door de praktijk gevormd. De regeering zorge echter van die mannen in het belang van dat land en volk partij te trekken en zette ze niet, zoo als dikwijls gebeurt, het eerst van al op zij.

* * *

Is technische opleiding in Europa te verkiezen boven die in Indië?

Deze vraag werd Zaterdag 25 Mei besproken in de algemeene jaarvergadering der afd. Nederland van de Indische Mij van Nijverheid en Landbouw; de vergadering werd bijgewoond door den heer Visser, directeur der machinistenschool te Amsterdam. Het antwoord, dat uit de discussiën voortvloeide luidde als volgt:

Het van regeeringswege overnemen der ambachtsschool te Batavia en het daarnaast oprichten van een technicum wordt zeer toegejuicht, omdat ambachtsonderwijs, en tot een zekere grens ook technisch onderwijs, even goed in Oost-Indië als in Europa kunnen worden gegeven, terwijl ook aan hen, die geen middelen hebben om 't onderwijs in Europa te genieten, daardoor gelegenheid in hun land zelf wordt gegeven om zich te bekwamen, zoodat ze later hun brood kunnen verdienen.

De opmerking werd daarbij gemaakt, dat men zelfs gaarne meerdere scholen voor technisch vakonderwijs in Oost-Indië zou zien, om te beginnen b.v. op de drie voorname handels- en industrie-plaatsen van Java. Soerabaja zou met het oog op de meerdere hulpmiddelen voor aanschouwelijk onderwijs, voor de oprichting van een technicum in ieder geval boven Batavia te verkiezen zijn.

Tegen de medewerking van het technisch onderwijs in Europa had men geen bedenkingen en in den eersten tijd zou het zeker nog niet te missen zijn om in de behoefte aan technisch personeel in Oost Indië voldoende te voorzien.

Een nuttige tentoonstelling.

Wanneer men tegenwoordig hier en daar eens de vraag doet, waartoe de reusachtige wereldtentoonstellingen van de laatste jaren gediend hebben, dan zal men niet veel antwoorden krijgen, die aantoonen, dat men zich het doel van tentoonstellingen nog bewust is. De Amerikanen, die de dingen nog al bij den waren naam plegen te noemen, hebben dan ook eenvoudig het woord „tentoonstelling" ongepast gevonden en er „kermis" van gemaakt. Ook de Parijsche tentoonstelling heeft men nu en dan voor een groote „kermis" versleten en wij hebben tal van personen gesproken, die, zooals wij, op de Amsterdamsche tentoonstelling van eenige jaren geleden, nooit in het eigenlijke expositiegebouw waren geweeet. Het ware doel: bevorderen van handel, reclame voor fabrieksproducten, verzamelen van een reuzenvoorraad van handelsgegevens, 't geven van gelegenheid tot bestudeering van de werkwijzen in andere landen, 't ingang doen vinden van nieuwe machines, wordt totaal verdrongen door de speciale doeleinden van spullebazen, tingeltangels en andere verschaffers van luchtig amusement. Misschien sluipt tusschen al de pleziermakers hier en daar een enkel man rond, die is gekomen om te zien, hoe zijn concurrenten werken, welke nieuwigheden in zijn vak zijn uitgekomen, maar men ziet 't hem aan, hij hoort hier niet.

Iets anders zal zijn de groote Indische tentoonstelling van kunstnijverheid in 1903 voor Batavia ontworpen, zooals uit eene onlangs door ons ontvangen circulaire van den Directeur van O., E. en N. blijkt. Deze circulaire, die geheel strookt met het werk onzer vijfde commissie, luidt:

Batavia, den 25sten Maart 1901.

Het is een bedroevend verschijnsel, dat de voortbrengselen van kunst en nijverheid der inheemsche bevolking van den Nederlandsch-Indischen archipel uiterst weinig aftrek vinden. Moet dit voornamelijk worden toegeschreven aan de onvoldoende bekendheid daarvan, er is nog een ander groot bezwaar, de moeielijkheid nl. om iets van die voortbrengselen te verkrijgen buiten de plaats, waar zij ontstaan.

Sedert de totstandkoming der spoorwegverbindingen valt wel eenige verbetering op te merken, daar op de hoofdplaatsen wel eens voorwerpen van Inlandsche vinding langs de huizen te koop worden aangeboden, maar deze wijze van doen bepaalt zich tot zeer enkele soorten, en de gelegenheid ontbreekt bijna geheel, om zich iets aan te schaffen op een oogenblik, dat men dit werkelijk zou wenschen.

Waar zelfs in Europa van tijd tot tijd tentoonstellingen worden noodig geacht, om aan nieuwe producten bekendheid te geven, ligt het voor de hand, dat ook voor deze gewesten veel te verwachten is van de bijeenbrenging van alles, wat in de Inlandsche maatschappij op het gebied van kunst en nijverheid wordt vervaardigd.

Om een praktisch resultaat te bereiken is echter meer noodig, dan het enkel uitstallen van verschillende voorwerpen. Het doel moet zijn, om de producenten de gelegenheid te verschaffen het reeds vervaardigde tegen een loonenden prijs van de hand te zetten en een blijvend débouché te vinden. Hierdoor wordt niet alleen de welvaart bevorderd, maar tevens een prikkel geboren, om hetgeen men voortbrengt in toenemende mate schooner van vorm, krachtiger van samenstelling te doen zijn.

De producent leert door de hem gedane bestellingen inzien, wat het meest in den smaak valt, welke fouten hij moet vermijden, welke verbeteringen wenschelijk te achten zijn.

Het is daarom aangewezen, dat eene uitstalling van reeds bestaande voorwerpen gepaard ga met de gelegenheid tot vervaardiging van nieuwe. Geschiedt die vervaardiging ten aanschouwe van het publiek, dan wekt dit uit den aard der zaak meer belangstelling en leert de kooper ook beter waardeeren de bedrevenheid van den producent, de inspanning van den kunstenaar.

In verband met het voorgaande wordt de mogelijkheid overwogen, om te Batavia eene tentoonstelling te houden van al hetgeen in alle deelen van den Nederlandsch-Indischen archipel door de inheemsche bevolking op het gebied van kunst en nijverheid wordt voortgebracht, met dien verstande, dat het geproduceerde door de vervaardigers op het terrein zelf te koop kunne aangeboden worden tegen een door hen zelven vast te stellen prijs, terwijl hen aldaar tevens de gelegenheid zou kunnen verschaft worden, om voort te gaan met de uitoefening van hun bedrijf en tot verkoop ook van het daar afgewerkte.

Zal eene tentoonstelling kans van slagen hebben, dan moet op veler deelneming kunnen gerekend worden. Veel zal hierbij afhangen van het antwoord op de vraag, in welke mate de inlandsche nijverheid is gebaat geworden door de in de laatstverloopen jaren gehouden tentoonstellingen, waar producten dier nijverheid geëxposeerd waren.

Komt het vorenbedoeld plan tot uitvoering, dan mag verwacht worden, dat door de exposanten genoeg zal worden verdiend, om niet alleen de transportkosten en die van verblijf aldaar te dekken, maar zelfs een niet onbelangrijke bate te verkrijgen.

Intusschen dient men bedacht te zijn op de mogelijkheid, dat zij, die bereid zijn aan de tentoonstelling deel te nemen, nochtans niet de risico willen loopen van teleurstelling. De vrees hiervoor zou menigeen kunnen terughouden.

Kan voldoende deelneming verkregen worden, dan is het mijn voornemen, het plan aan de goedkeuring der Regeering te onderwerpen en tevens eene geldelijke tegemoetkoming te verzoeken voor de kosten van overtocht en verblijf, wanneer deze niet geheel uit de toegangsprijzen mochten kunnen worden gekweten.

Een en ander vordert echter tijd van voorbereiding, terwijl ook rekening moet gehouden worden met de omstandigheid, dat voor het aan H. M. de Koningin uit Indië aangeboden huldeblijk eerlang producten der Inlandsche kunstnijverheid tot een aanzienlijk bedrag zullen worden vervaardigd, waarmede zeker wel een vol jaar zal gemoeid zijn.

Aan de tentoonstelling zou daarom niet vroeger dan in 1903 uitvoering kunnen gegeven worden.

De tentoonstelling zou kunnen leiden tot oprichting te Batavia, en wellicht ook elders, van een blijvende verkoopplaats van voorwerpen als bovenbedoeld, hetgeen, ook met het oog op het steeds toenemende vreemdelingenverkeer, alleszins mogelijk wordt geacht.

Tot welslagen is de medewerking van alle ambtenaren, in het bijzonder ook van den Inlandsche, onmisbaar. Daarbij ware steeds de steun in te roepen van particulieren, die door hunnen werkkring gelegenheid hebben het doel te helpen bevorderen.

Vóór alles is noodig eene vermelding der namen en woonplaatsen van personen, die bereid zijn aan de tentoonstelling deel te nemen, hetzij door persoonlijk — alleen of vergezeld van een onmisbaar aantal werklieden — zich naar Batavia ie begeven, met eene hoeveelheid reeds vervaardigde voorwerpen, hetzij door inzending.

Daarnaast zijn wenschelijk opgaven:

1°. van den aard der voorwerpen, welke ieder wenscht bij te brengen;

2°. van de kosten voor overtocht en verblijf, voor ieder afzonderlijk;

3°. van de benoodigde plaatsruimte.

Ten aanzien van de opgave sub 1° wordt aangeteekend, dat alles welkom is, wat bijdraagt tot bevordering van welvaart in de Inlandsche Maatschappij; ook datgene, wat meer uit een ethnografisch oogpunt koopers kan trekken. Bepaaldelijk moet ook prijs worden gesteld op hetgeen vrouwen vervaardigen, als kant, vlecht en borduurwerk, gebatikt en geweven goed, enz. enz. Ook hare overkomst moet als wenschelijk worden beschouwd. Zij zouden zich door een mannelijken beschermer kunnen doen vergezellen.

Zoodra uit de ontvangen mededeelingen blijkt, dat de tentoonstelling levensvatbaarheid heeft, zullen aan de Regeering de noodige voorstellen worden gedaan, ook tot benoeming van eene Commissie.

De Directeur van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid.

(*w. g.*) ABENDANON.

Wij stellen het volste vertrouwen in het welslagen van dit plan. Het zal de inlandsche kunstnijverheid zichzelf bewust doen worden, het zal alle nog overblijvende Indische kunstideeën en schoone tradities oproepen, om met succes pal te staan tegen het helaas zoo vaak banale Westen. De Chineezen en Japanners hebben een eigen plaats op de wereldmarkt voor kunstnijverheid, ook den Javanen en andere Inlanders van onzen Archipel komt ieder een hoekje toe en dat moeten *wij* hun helpen verschaffen.

V. S.

Demoralisatie van den Javaan.

Men kan millioenen bij elkaar brengen, en toch mislukken; hij is de rijkste man, die het menschelijk geslacht het meest verrijkt.

ORISON SWETT MARDEN.

Het opzettelijk gebruik van het woord „de Javaan" in den zin van „den Inlander" in dit stukje, vindt zijn grond hierin, dat Java met zijne inwoners het meest belangrijke deel van de uitgebreide Nederlandsche bezittingen in het Oosten uitmaakt, zoodat de bemoeiingen van het overheerschende ras op elk gebied, hoofdzakelijk op dat eiland geconcentreerd worden.

Vaak vraag ik mij af: „wat zullen onze overheerschers, van wien ik dikwijls mocht hooren, „dat Nederland met Indië staat of valt", wel denken, waar met elke mail berichten komen, dat er thans in sommige districten „Rijstgebrek" heerscht."

De presidente van de Vereeniging „Oost en West" ziet in dit bericht meer; zij doet eene oproeping aan hare landgenooten, om bijstand voor de „noodlijdenden".

In hare oproeping geeft zij blijk meer kennis, dan de indische bladen over de economische indische toestanden te bezitten; zij gebruikt het woord *rijstnood* in plaats van rijstgebrek.

Inlander van geboorte, meegeleefd hebbende tot voor ongeveer anderhalf jaar in de inlandsche Maatschappij, waar ik een derde gedeelte van mijne levensjaren in de Javaansche kampongs doorbracht, kan ik helaas den toestand in de bedoelde sommige districten noch rijstgebrek noch rijstnood noemen.

Het moet hongersnood zijn, geachte lezers, dat is 't, hetgeen daar heerscht. (Voor de Javanen hoop ik nog, dat ik mij vergis) *).

Ik zeg „het moet", want ik heb de tegenwoordige vreeselijke ellende, evenmin als gij en als de indische journalisten met eigen oogen aanschouwd. Mijn kennis van de inlandsche toestanden overtuigt mij echter, dat hongersnood, maar geen rijstgebrek, ja zelfs geen rijstnood in de genoemde districten heerscht.

Ieder, die het leven van den Javaan in de kampong goed kent, weet immers, — al wil hij om reden, die ik niet weet, het niet bekennen, — dat rijstgebrek in de laatste jaren continueel is.

Dat men er niets of weinig van gehoord heeft, is nog volstrekt geen bewijs, dat het niet bestaat.

Van wien moet de mededeeling komen?

Immers van den kant van het bestuur, dat op de rapporten van zijne inlandsche ambtenaren wacht. Welnu, deze inlandsche gouvernementsdienaren — overtuigd als zij zijn, dat zij slechts bestemd zijn om hunne superieuren te dienen, d. w. z. dus niet het volk — nemen het bericht in hunne maandelijksche rapporten niet op, daar zij hunne meerderen geen „soesah" willen veroorzaken en vooral — omdat „rijstgebrek" een zoo alledaagsch verschijnsel is, dat het in hunne oogen gelijk is aan het eeuwige groen der Indische natuur, m. a. w. te gewoon is, om er de aandacht op te vestigen.

Eerst wanneer het rijstgebrek een hongersnood wordt en het volk daardoor in groote menigte zijn dierbare kampongs verlaat, om elders voedsel te verdienen, of hunne dochtertjes aan de Chineezen of Arabieren, die hen als zoogenaamde „anak-emas" laten doorgaan, verkoopen, zoodat de Indisch-Hollandsche bladen er een woordje over spreken, ja, dan eerst hoort men, dat er rijstgebrek in dit of dat district heerscht.

Deze verzachting van de waarheid door de journalisten moet ik trachten te vergoelijken door het aannemen van onbekendheid omtrent Indië in 't algemeen en der inlanders in het bijzonder, daar hun arbeidsveld zich immers voornamelijk beperkt tot de Indische Europeesche Maatschappij.

Gij zult wellicht verwonderd staan, wanneer ik zeg, dat ik hier te lande *meer* de belangen der Inlanders hoor bespreken dan in Indië.

Dat in een bijeenkomst in Indië nooit over de belangen van den Inlander gesproken wordt, is algemeen bekend, en wel om de doodeenvoudige reden, dat er eene dat doel beoogende vereeniging nog gevormd moet worden. De Indische Bond sluit den Javaan uit.

Ik zou wellicht onbillijk zijn, wanneer ik de Indische bladen bij het streven voor de bevordering der Inlandsche belangen geheel uitsluit. De door mij geuite beschuldiging vindt dan ook hare oorzaak daarin, dat die couranten m. i. in casu de inlanders, nog lang niet voldoende hare schoone, hooge roeping vervullen.

Het schijnt mij toe, dat men niet genoeg in het oog houdt, dat de belangen der Hollanders in Indië geheel en al afhangen van de toestanden der oorspronkelijke inwoners. Alleen hieraan kan ik de stiefmoederlijke behandeling van de Inlanders door de Indische journalisten toeschrijven.

Dat is dan ook de oorzaak, dat zij geen moeite doen om in de inlandsche Maatschappij door te dringen en waarom de bekendheid omtrent dat volk ± 300 jaren na de landing van de eerste Hollandsche vloot nog geen algemeen eigendom genoemd kan worden.

Het aantal kenners van de Inlanders is nog evenzoo weinig, als die van „de donkere wouden van Afrika". Een verblijf van jaren in Indië kan helaas nog niet tot vermeerdering dier kennis bijdragen, omdat de Europeanen daar niet wonen evenals in de Europeesche steden, waar de vreemdeling meeleeft met de inlandsche bevolking. In Indië leven de blanken op zichzelf.

Slechts aan enkelen, door er eene speciale studie van te maken, is het gelukt de sluier, die de Inlandsche Maatschappij omhult, een weinig op te lichten.

Deze weinige kennis is m. i. de oorzaak van het niet begrijpen van de steeds aangroeiende armoede van het volk van het zoo rijke, vruchtbare Java, en daardoor van geheel Indië; van de armoede, waaraan het continueele rijstgebrek en de thans heerschende hongersnood hare oorzaak te danken heeft.

Men tracht het pauperisme te verklaren door de slechter geworden economische toestanden, maar ziet over het hoofd het antwoord op de vragen:

„Wat zijn de oorzaken van deze slechter gewordene toestanden?"

„Waarom bestonden zij vroeger niet, zelfs vóór de komst der Hollanders?"

„Is het tegenwoordige Javaansche volk dan niet het arbeidzame van voorheen? Zoo niet, wat is dan de oorzaak van deze degenerátie? Hoe is het mogelijk, dat deze achteruitgang onder de vleugelen van de Europeesche beschaving en ontwikkeling kon plaats vinden?"

Ziedaar geachte lezers, eenige vragen, die, voor zoover ik meen, nog niet beantwoord zijn, en die ik daarom met mijne weinige ontwikkeling in dit blad zal trachten te bespreken.

Zoowel te Amsterdam als in de Tweede Kamer heeft de Heer van Kol in scherpe bewoordingen medegedeeld, dat de Inlanders thans armer zijn geworden.

De scherpe manier van spreken, was m. i. de oorzaak, dat slechts weinigen den spreker openbaar gelijk geven, want ieder indische oudgast, moet opgemerkt hebben — al kan hij het niet begrijpen — dat de welvaart van de Javanen — voor zoover zichtbaar is voor hem — slechts schijn is.

Ook onze Regeering in den Haag is er bekend mee!

In het Kameroverzicht van „de Indische Mercuur" las ik o. m. de volgende verklaring van den Minister:

„De Heer van Kol hangt wel een treurig „beeld op van de ellende van den Javaan, maar „deze is noch spaarzaam, noch vlijtig. Men moet „trachten ook door een verbeterd landbouwcrediet, „den aard van den Javaan, die niet aan onze „bestuursinrichting te wijten is, te verbeteren."

De oorzaak van de armoede, van de niet spaarzaamheid en van de luiheid voorloopig in 't midden latende, moet ik met den Heer van Kol instemmen, dat het pauperisme bij den Inlander met den dag grooter omvang neemt, en met den Minister moet ik zeggen, dat de Javaan noch spaarzaam, noch vlijtig is, d. w. z. dat hij dat *niet meer is*, gelijk zijne voorouders.

Welnu, die armoede, die door het gemis aan vlijt en spaarzaamheid met den dag nijpender moet worden, is de oorzaak van het door mij hierboven beweerde continueele rijstgebrek.

Niet *Java* heeft rijstgebrek, maar de *Javanen* zijn te arm om aan rijst, zoowel aan de zelfgeplante als aan de geimporteerde, te komen.

Immers moesten, zoo er werkelijk rijstgebrek op Java heerscht, ook de vreemde oosterlingen, zooals Chineezen, Arabieren en anderen de ellende voelen, want ook bij deze, en vooral bij de eerstgenoemden, vormt rijst de hoofdvoeding.

Dit is echter nu niet het geval.

Dit feit, in verband met van Kol's bewering en 's Ministers verklaring, brengen ons tot de conclusie, dat het hongersnood is, die de bladen thans met de zachtere uitdrukking „rijstgebrek of rijstnood" bestempelen.

Deze redeneering, die voor mij overbodig is, acht ik hier op hare plaats, daar men mij anders zou kunnen beschuldigen, als te zijn rijk aan Oostersche fantazie, wanneer ik slechts beweer, dat er thans hongersnood bij de Javanen heerscht. Dat is dan ook de reden, waarom de pogingen van de Presidente der Vereeniging „Oost en West" in dit blad, om het lijden der Javanen eenigszins draagzaam te maken, niet genoeg te waardeeren zijn.

Ik breng haar en allen, die aan die oproeping gehoor hebben gegeven en nog zullen geven, namens mijne lijdende rasgenooten, den eerbiedigen en diepgevoelden dank.

En nu de oorzaak der armoede; want hierover wilde ik in dit opstel trachten te schrijven.

Vaak heb ik hooren beweren, dat de Javanen onder het Hollandsche bestuur veel gelukkiger zijn, dan zij het onder de regeering hunner eigen hoofden zouden wezen.

Men kan hierover lang en breed spreken, doch ik laat het debat aan de liefhebbers over, aangezien het van geen practisch nut is, en wil volmondig erkennen, dat de Hollandsche Regeering veel zegen op Java gebracht heeft. Dit kan niemand tegenspreken; maar toch, de regeering had in den loop van drie eeuwen oneindig meer kunnen doen voor Indië.

Aan het geregeld Hollandsch Bestuur is het bijv. te danken, dat Java nu kan bogen op eene bevolking van ± 23 millioen zielen, een aantal, dat wellicht zonder dien invloed nooit verkregen zou zijn.

Men moet echter niet denken, dat deze bevolkingsvermeerdering gelijken tred heeft gehouden met de toename van hare welvaart.

Integendeel. De oorspronkelijke bevolking heeft aan die toename geen voordeel te danken. De vreemdelingen, zoowel Europeanen, Chineezen als Arabieren e. a. plukken er de vruchten van.

Gewapend met ontwikkeling, vakkennis en ervaring komen de „Uitlanders" in Indië, alwaar zij weten, dat het volk nog niet ontwikkeld is, zoodat van die kant in 't geheel geene concurrentie te duchten is. Integendeel, het volk kan als goedkoope werkkracht worden geëxploiteerd. Bovendien zijn voor de Europeanen de wettelijke bepalingen ten opzichte van de Aziaten veel voordeeliger, terwijl de Chineezen en Arabieren, hoewel gelijkgesteld door de wet met de Inlanders, door hunne ontwikkeling weten te zorgen, dat zij in de maatschappij boven de Inlanders geplaatst worden.

De Javanen voelen hunne minderheid in ontwikkeling en kennis, en zij ondervinden het dagelijks, waardoor zij den moed voelen zinken voor den strijd om 't bestaan.

De minachting der Europeanen, de geringschatting van de vreemde Oosterlingen ondervinden zij hoe langer hoe meer. Voeg hierbij het slechte resultaat van hun arbeid, die niet op wetenschappelijke studie en aanhoudende oefening gebaseerd is, wegens gemis aan de gelegenheid om het onderwijs daarin te genieten, dan, dunkt mij, zijn er redenen genoeg om de energie en den moed voor den strijd om het bestaan te doen verliezen.

Zij geven dan ook den strijd op met den schralen troost:

„Apa boleh boeat!
Kita orang Djawa." **)

De handel, landbouw, industrie, kunst enz, worden door hen niet meer behartigd. Diegenen, die zich daarmede nog bezighouden, doen dat slechts voor den dag van heden.

Kortom, het Javaansche volk is gedemoraliseerd. Deze demoralisatie plant zich in toenemende mate van geslacht op geslacht voort. Hieraan hebben wij de tegenwoordige, ellendige toestanden te wijten; toestanden die, zoo zij niet tijdig gestuit worden, de Javanen geheel en al moreel en physiek ten ondergang zullen doemen.

Het Javaansche volk zou zeker reeds lang hetzelfde lot ondergaan hebben als dat der Roodhuiden, hadde niet de Hollandsche koloniale politiek zulks onbewust voorkomen.

Het zou wellicht niet overbodig zijn bedoelde politiek even hier aan te halen.

In de „Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde van Ned. Indië" 8e deel, 1e en 2e aflevering, zegt Prof. Mr. J. C. W. van den Berg:

„De voortreffelijke uitkomsten van ons koloniaal „systeem, ten aanzien van Java en Madoera zijn „altijd toe te schrijven geweest aan het vast„houden van twee groote beginselen, namelijk, „de bevolking zooveel mogelijk te laten onder de „onmiddellijke leiding van haar eigen, op grond „van hun afkomst grooten invloed uitoefenende „hoofden, en, in de tweede plaats, het regeeren „niet zoozeer over individuen als over de ge„meente, die als zedelijke lichamen elk een min

*) Dit stuk is, gelijk ik aan den Heer van Zuylen in de bijeenkomst op 3 Mei in het Gebouw „Eensgezindheid" mededeelde, eenige dagen voor die vergadering geschreven. Bij die gelegenheid heb ik bij monde van den Heer van Zuylen mogen vernemen, dat het, ook naar zijn overtuiging werkelijk hongersnood en geen rijstnood of rijstgebrek is, die „nu en dan op Java heerscht".

**) „Wat is er aan te doen?
Wij zijn maar Javanen!".

„of meer aanzienlijke groep individuën in één verband samenhielden.”

Overtuigd als zij zijn, dat zij in den strijd om het bestaan tegen de „Uitlanders” niet opgewassen zijn, grijpen de Javanen het door de politiek aangeboden voorrecht gretig aan. Degenen, die eenigszins op aanspraak van adelijke afkomst kunnen bogen, hunkeren dag in dag uit om ambtenaar te mogen worden. Bewonderenswaardig geduld leggen zij aan den dag door jaren lang zonder loon, als „magang” te dienen, slechts met dat doel voor oogen, om eens de ambtenaarspet en pajong te mogen dragen, zonder de vraag eerst te stellen, welke gouvernementsbetrekking zij zullen bekleeden.

Ontwikkeling en vakkennis zijn bijzaak. Door trouw, geduld en slaafsche onderdanigheid aan den dag te leggen, hopen zij door protectie van hunnen „Toewan”, van wien zij „magang” zijn, eenmaal de idiale pet en pajong te mogen veroveren.

Dat dergelijke dienaren niet de welvaart van land en volk kunnen bevorderen, behoeft geen betoog. Niet alleen, dat zij niet capabel zijn voor de hen opgedragen betrekking, doch zij vatten hun plicht ook heel anders op, door te denken, dat zij slechts het *Gouvernement* behoeven te dienen en zich niet bekommeren om land en volk. Dat is dan ook de reden, waarom zij nooit over de op hun toepasselijke bepalingen klagen, hoe onbillijk en finantieel nadeelig deze ook mogen zijn. Om dit te begrijpen, leze men het artikel „De Inlandsche ambtenaar” in de ochtendeditie van het „Handelsblad” op een der laatste dagen van April verschenen (het nummer kan ik tot mijn spijt niet meer herinneren), welk artikel ik, die zelf vijf jaren lang Inlandsch ambtenaar geweest ben, geheel onderschrijf.

Men ziet, dat de bovengenoemde politiek gelukt is.

Knappe, energieke jongelui zijn voor de landbouw, handel, industrie etc. verloren, die nu bijna geheel in handen van de „Uitlanders” vallen. Terwijl deze tonnen gouds naar hun „Heimath” zenden, hunkeren de Javanen om, zooals Couperus in zijn „Stille Kracht” terecht schreef, *„de noodzakelijke werktuigen van het Gouvernement”* te worden, waarvan de meesten ternauwernood kunnen leven.

Ook Professor Mr. J. C. W. van den Berg erkent dit in meergenoemde Bijdragen. Hij schreef daaromtrent: „Misslagen, welke onze Regeering en „hare Europeesche dienaren, gelijk niet meer dan „natuurlijk is, dikwijls, zij het ter goeder trouw, „in den loop der tijden hebben begaan, hadden „in den regel door de werking van beide factoren „niet de noodlottige gevolgen, welke zij anders „misschien zouden hebben gehad”.

Maar ik meen bij de woorden des Hoogleeraars te mogen voegen, dat het genoemde resultaat helaas ook het progressieve pauperisme van het eens zoo welvarend Javaansche volk heeft doen geboren worden.

Deze schaduwzijde van het zoo goede politieke resultaat heeft m. i. haar ontstaan te wijten aan de fout van de Regeering, om het haar zoo trouwe volk niet een zoodanig goed onderricht te geven, dat zij — zoo al niet boven de vreemde oosterlingen, om niet van de „Europeesche Uitlanders” te spreken, dan toch gelijk met hen in ontwikkeling en kennis moesten staan.

Deze fout heeft niet alleen het bestaan der tegenwoordige, ellendige toestanden als gevolg, doch men zou daarmede ook onze Regeering kunnen beschuldigen, dat zij het zoo gevreesde „Gele en Panislamistische gevaar” helpen vergrooten, door de volkeren, die het veroorzaken kunnen, de gelegenheid tot het verkrijgen van rijkdommen te geven.

Deze groote fout heeft — naar het schijnt — de tegenwoordige Liberale Regeering ingezien. Tegelijkertijd met de pogingen, om de economische toestanden te verbeteren, is er een streven tot meerdere zedelijke ontwikkeling van het Javaansche volk te bespeuren.

Doch de pogingen en het streven zullen hun schoon doel niet bereiken, zoolang de demoralisatie in het hart van de Javanen nog wortel schiet. Daarom moet het herstellen van de fout met de genezing van het psychische lijden gepaard gaan.

Zoolang deze zielsdegenerátie nog niet geheel is gerestitueerd — om 't eens medisch uit te drukken — zullen noch de solovaleiïrrigatie, noch de opiumregie, noch de Gouvernementspandhuizen, noch de afschaffing van de heerendiensten etc. de welvaart op Java terugbrengen, daar het Javaansche volk, door den hem toegebrachten moreelen slag niet in staat is, mede te werken tot het bereiken van het daarmede beoogde doel.

Men houde slechts de opium-regie voor oogen, om tot deze conclusie te komen.

In de vergadering van het Indisch Genootschap van verleden jaar heeft Dr. Kohlbrugge de nu reeds zichtbare mislukking van 't doel der regie uiteengezet. Wie veel met het Javaansche volk in aanraking is geweest, zal wel overtuigd zijn, dat het nu, door het niet begrijpen van het doel der regie, evenveel opium schuift als voorheen.

De cijfers van het officieele rapport, die ons toonen, dat het opium-verbruik op Java in de laatste jaren verminderd is, zijn nog volstrekt geen bewijs, dat het aantal schuivers geringer is geworden.

Voor kenners der Chineesche pachters behoeft deze bewering geen verwondering te baren, want in het vermengen van opium met vreemde bestanddeelen zijn de zonen van het Hemelsche rijk zelfs de knapste Europeesche chemici nog steeds de baas.

Mijn vijfjarige geneeskundige ondervinding in het land der opiumschuivers — Deli —, waar ik zoo niet honderden, dan toch wel tientallen van deze patiënten onder behandeling heb gehad, in verband met bovengenoemde wetenschap, leert mij, dat eenmaal aan opium verslaafde personen, altijd opiumschuivers blijven. Vermindering van het opiumgebruik wekt allerlei ziekten op, vooral darmlijden, dat hen ten slotte tot den dood voert. Totale onthouding doodt hen reeds binnen enkele weken.

Het verminderde opiumverbruik kan daarom slechts door het grootere aantal sterfgevallen van die ongelukkigen bewezen worden. En dit bewijs is „Gode zij dank” nog niet geleverd en zal de Regeering wel niet willen leveren.

Het eenige nut, dat de regie tot zegen der Javanen brengt, is, dat zij thans voor minder geld evenveel zuivere opium als voorheen kunnen krijgen.

Evenals met de regie zal het ook met de andere economische verbeteringen het geval zijn, zoolang de Javanen nog het tegenwoordige volk vormen, d. w. z. zoolang de demoralisatie nog hare klauwen in hunne ziel slaat.

Hoe het lijden te herstellen?

De verbetering van het onderwijs alleen zal *niet* in staat zijn de gewenschte genezing te brengen, daar de Indische medebewoners er niet of weinig toe zullen bijdragen (Ik denk hierbij aan B. Veth's boek).

De inlanders zullen ongetwijfeld successievelijk ontwikkeld worden, doch de bij hen sedert lang ingewortelde en door de politiek gefokte ijdelheid, die de oorzaak van plichtsverzaking der inlandsche ambtenaren is, zal blijven voortwoekeren. De inlandsche onderwijzers, die tot taak hebben de inlandsche jeugd te ontwikkelen, zullen, zoo lang zij nog geen goed voorbeeld hebben, al werd hunne opleiding verbeterd, hunne betrekking beschouwen als een middel, om een pet met goud doorweven zilveren galon enz. te dragen. Kortom, de Javanen zullen er, om met den Minister mede te zeggen, „noch spaarzaam, noch vlijtig” door worden.

Mijne eigen ondervindingen en goede indrukken hier in Holland tot richtsnoer houdende, neem ik hierbij de vrijheid den overheerscher in overweging te geven, om het oog op Japan te richten, dat zijne tegenwoordige vooruitgang te danken heeft aan de opleiding van vele Japansche jongelieden in Europa. Stel daarom vele inlanders, die reeds eenige jaren in de inlandsche maatschappij hebben meegeleefd en aanleg en vlijt voor de studie getoond hebben, in de gelegenheid, om hun kennis hier in Holland te vermeerderen.

Laat hen voorloopig hier zich alleen ontwikkelen in het vak, dat zij in Indië reeds machinaal in de practijk hebben toegepast; de onderwijzer in het onderwijs, de Djaksa in de rechtswetenschappen, handelaren in den handel, landbouwers in den landbouw, inlandsche journalisten in de journalistiek enz.

Hunne weinige kennis van de Hollandsche taal — zij moeten natuurlijk allen een weinig Hollandsch kunnen lezen — kan hier in Holland door privaatlessen en degelijken omgang vermeerderd worden. Het laatste draagt tegelijkertijd bij tot bevordering van de algemeene practische ontwikkeling.

Het verblijf hier te lande zal hem doen zien, dat ijdelheidsvertoon totaal gemist kan worden, om in de maatschappelijke positie geëerd en geteld te zijn, dat „spaarzaamheid” en „vlijt” de brug moeten vormen, om tot welvaart te komen en dat het kortstondig bestaan van den mensch een hooger en schooner doel moet en kan hebben.

Kan het verblijf alhier voor de inlanders met ervaring veel nut stichten, voor jongelieden moet het echter een noodlottig gevolg hebben, daar hier naast de vele goedheden der Hollandsche samenleving, ook vele, zeer vele slechtheden staan. Voor verleiding is een inlandsche jongeling 't allerminst bestand.

Komen bovengenoemde mannen in Indië terug, dan kunnen zij de hier opgedane kennis en goede ervaringen aan hunne landgenooten in „woord en beeld” door middel van hun eigen moedertaal, die daardoor langzamerhand zich tot een denktaal kan ontpoppen, verkondigen. Ook het intusschen verbeterde inlandsche onderwijs helpt hen in hun streven, om land en volk te ontwikkelen. Is de Javaansche of Maleische taal een cultuurtaal geworden, hetgeen niet zoo moeilijk zal zijn, mits het volk zelf in staat is zich daarmede te bemoeien, dan is de ontwikkeling van het volk en hiermede ook de welvaart slechts eene questie van tijd: m. a. w., de demoralisatie zal gelijk zij opgekomen is, langzamerhand verdwijnen.

Thans zijn de pogingen van de Regeering gelijk aan die van een' vader, die tegen zijne zonen zegt: „Ik heb je de beginselen van de aardrijkskunde geleerd, gaat nu naar verre landen en zoekt daar je fortuin”, maar hen geen middelen, zooals vakkennis en reisgeld medegeeft.

Hoe kunnen, zoolang hun taal nog niet geschikt is om daarin logisch te denken, de Maleiers en Javanen ontwikkeld worden. Baart 't, geachte lezers, u geen verwondering, dat de tegenwoordige literatuur van de inlanders nog gelijk is aan die van voor de ontdekking van den weg naar Indië door Vasco de Gama.

Aan het genoemde gebrek der Indische talen, en aan 't gemis aan ontwikkeling, moet, om nog eens te herhalen, de reden worden toegeschreven, waarom de Javaan in den strijd om 't bestaan tegen Chinees of Arabier, om niet te spreken van de Europeërs, niet opgewassen is, want de taal van deze volkeren is sedert eeuwen en eeuwen ontwikkeld, waardoor hunne ontwikkeling met den dag vermeerderd wordt.

Kennis van de Hollandsche taal hebben de Inlanders noodig, maar 't Hollandsch kan voor hen slechts worden gelijk bij de meesten uwer het Fransch, Duitsch of Engelsch. Het algemeen eigendom van den Inlander, grootgebracht in de inlandsche maatschappij, kan het voorloopig niet worden.

Daarom moet bovenaan in het Regeeringsprogramma, in casu de ontwikkeling van de Inlanders, het cultiveeren van 't Maleisch en Javaansch staan.

Hiertoe is *alleen* het volk van die taal in staat, omdat daarvoor het innerlijk gevoel de grootste rol speelt. Het Indische volk kan dit gevoel slechts ontwikkelen in het land, waar men, gerugsteund door de wetenschappen, *met* en *door* de kunst leeft.

Dit land is voor de mede-onderdanen van onze alom geliefde Koningin — *Nederland.*

Het ontwikkelen van de Inlanders moet niet vertraagd en belemmerd worden door de vrees, die zegt, dat „zoo dat volk eenmaal ontwikkeld is, het de Hollanders uit Indië zal verdrijven”.

Diegenen, die met dit idée zwanger gaan, kunnen *geen* aanspraak maken, Indië en de hedendaagsche Inlanders te kennen (Hierover wellicht later).

„Maar” zullen misschien velen zeggen, „om uwe ideeën ten uitvoer te brengen, zal er zeer, zeer veel geld noodig zijn. Hoe moet de Regeering aan dit geld komen? Op het terugbetalen van de *Eereschuld* van Nederland aan Indië kan vooreerst nog niet gehoopt worden!”

Welnu, dan zeg ik: Dan moeten de in Indië rijk geworden Chineezen en Arabieren en andere vreemde Oosterlingen, wellicht ook de Europeesche „Uitlanders”, die nog daar wonen, maar meer belasting betalen. Want het tegenwoordige Javaansch geslacht heeft het volste recht een gedeelte terug te eischen van het te kort der loonen van den arbeid zijner voorouders, van het te kort van de hem toekomende opbrengst van zijn land, door bovengenoemde vreemdelingen genoten, aan wie de Inlanders *absoluut niets* verplicht zijn.

Zoo er sprake van verplichting is, dan hebben wij die *slechts* aan de Hollanders.

Machteloos als zij nu zijn, hopen de Javanen, dat de zoo krachtige armen van 't overheerschend ras hen zullen helpen in de verkrijging van het hen toekomende recht.

Ik ben overtuigd, dat die hoop geen ijdele hoop zal blijven, daar ik weet, dat de Hollandsche Natie *geen* onrecht duldt, zooals reeds gebleken is ten tijde van „l'affaire” en nu weer in zake den Afrikaanschen oorlog.

En vooral daarom ben ik overtuigd, omdat de Natie nu weet, dat de tegenwoordige ellendige toestand der Javanen het onmiddellijke gevolg is van de politieke fout harer Regeering.

Wanneer de ontwikkeling door hare bemoeiingen, het eigendom is geworden van het Javaansche volk, dan zullen de Javanen hun bedevaart, in plaats van naar Mekka, naar Holland doen, dan zullen zij hun aangezicht tijdens de gebeden in stede van naar Ka'abah, naar den Haag richten, waar zij weten, dat de Hollandsche Koningin troont, die gij allen liefhebt, en aan Wier Volk zij hun geluk en welvaart te danken hebben.

En dan, geachte lezers, zult gij bewaarheid vinden, hetgeen uw „voortreffelijke stylist” Multatuli, over zijn zoontje Max sprekende, in zijn toespraak aan de hoofden van Lebak zeide: „En „ik zeide tot haar (zijn vrouw): Allah heeft ons „een kind gegeven, dat eenmaal zeggen zal: „weet ge, dat ik zijn zoon ben? En dan zullen „er wezen in het land, die hem groeten met „liefde en die de hand zullen leggen op zijn „hoofd en zeggen zullen: zet u neder aan ons „maal en bewoon ons huis en neem uw deel aan „wat wij hebben, want ik heb uwen vader gekend”

Amsterdam, Mei 1901. ABDUL RIVAI.

INGEZONDEN.

Aan den Voorzitter der Redactie-Commissie van „Oost en West”.

Hoog geachte Heer.

Het wil mij toeschijnen — altijd, wanneer ik niet op een dwaalspoor ben gebracht door tusschen de regels door te lezen, — dat, wanneer meer belangstelling in Uw streven, en in het algemeen in dat der Vereeniging gesteld werd, niet alleen door hen die er buiten staan, maar ook door hen, die er toe behooren, dit zeker Uwe taak aangenaam zou helpen verlichten en vergemakkelijken.

Niet waar, gij hebt Uw ideaal voor oogen en gij gevoelt, dat gij er nog zoo ver van verwijderd zijt; maar dat elke stap voorwaarts ook nader brengt tot het doel?

De vereeniging is voor U nog een lichaam in ontwikkeling, nog niet gestaald door het leven; gij zoudt het zoo gaarne krachtig en sterk willen zien, zóó, dat het de toekomst met gerustheid onder de oogen zou durven treden, en het doel zou kunnen verwezenlijken, hetwelk gij U zelf gesteld hebt. Gij zoudt zoo gaarne de vereeniging in bloei willen zien toenemen, niet alleen door den zedelijken steun, dien gij daardoor krijgt, maar ook door den materieëlen steun daarvan het gevolg, want wij weten het maar al te wel: „l'argent c'est le nerf de la guerre”; „zonder geld” staat voor het individu gelijk aan „hongerdood”, voor eene Vereeniging gelijk aan „machteloosheid”. Maar Oost en West zal daarvoor niet behoeven te vreezen; zij, die zelf belangstelling wekt voor een goede zaak, zal als een natuurlijk gevolg er van ook belangstelling wekken voor haar zelf, en hetgeen de Vereeniging tot nu deed, moet door een ieder gewaardeerd worden. Want het is toch maar een feit, dat sedert de eerste tentoonstelling van Oost-Indische wapens, voortdurend Indië op het tapijt is geweest, en ofschoon er nu misschien bedenkingen daartegen geopperd worden door wangunstige menschen, het feit is niet te loochenen. De tentoonstelling, die op het oogenblik in Amsterdam gehouden wordt, staat zoo niet direct, dan toch indirect in verband met hetgeen Oost en West gedaan heeft; zij, Oost en West heeft in ieder geval de bres geopend, zooals ik reeds vroeger zei, en om nu een vredelievende, maar in zeker opzicht minder juist beeld te gebruiken: als er één schaap over de brug is, volgen er meer.

En dat initiatief genomen door Oost en West, moet gewaardeerd worden, wordt gewaardeerd door een ieder, die een beetje verder ziet, dan zijn neus lang is. Wij zijn hen dankbaar, die de verschillende tentoonstellingen in den Haag, Groningen, Utrecht en Rotterdam organiseerden, geheel belangeloos daarvoor werkzaam waren, tijd noch moeite spaarden; zij stelden ons in de gelegenheid onze kennis te verrijken, onze belangstelling voor Indië grooter te doen worden. Het schonk ons levensvreugde, het wekte in ons enthousiasme op, het liet ons waardeering gevoelen voor een volk, dat wij ternauwernood kenden en dat toch zoo waard is gewaardeerd te worden en het deed in ons belangstelling groeien tot nadere en dieper gaande kennismaking. O, ik weet, dat er lauwheid heerscht bij velen, waar het Indië betreft; ik weet, dat onverschilligheid een van de minst goede eigenschappen van den Hollander is; ik weet, dat hun enthousiasme zoo spoedig verflauwt en plaats maakt voor eene fatalistische berusting in de toestanden. Wij zien het met Transvaal.

Maar dáár was het eene andere kwestie, ingrijpende maatregelen hadden gelijk gestaan met oorlogsverklaring; belangstelling voor Indië geeft in ruil geestelijk genot, en misschien later dankbaarheid.

Welnu, moge een ieder in eigen kleinen kring werkzaam zijn, om hén te overreden, die bezwaar opperen, als lid van Oost en West toe te treden, hen vooral wijzende op het groote doel, waarheen alle middelen leiden moeten, namelijk het bevorderen van de welvaart van den bewoner van den Indischen Archipel. Laten wij alle kleine persoonlijke veeten ter zijde stellen, al die kleinigheden, die den omgang van de menschen zoo bemoeilijken, hen het leven verzuren en dat leven doen opgaan in beuzelachtig twisten en haarklooverijen, laten wij er naar streven „groot te zijn in het kleine”, dan zal als van zelf, geachte voorzitter, Uw ideaal verwezenlijkt worden, dat ook het onze is. Met de meeste hoogachting,

Rijswijk, 16 Mei 1901. Uw dw. L. LACOMBLÉ.

Geachte Voorz. der Redactie-Commissie!

„Dankbaar — maar niet voldaan.” Dit woord kwam mij in de gedachte, toen ik uw onderschrift las bij mijn ingez. stuk in 't vorig nummer. *Dankbaar* — omdat U bij mij „bezorgdheid” veronderstelde, waar ik — zij 't ook in 't belang der *Vereeniging* „Oost en West” — een maatregel laakte, door de *Administratie* van het *Orgaan* „Oost en West” genomen. *Dankbaar* — omdat ik uit bedoeld onderschrift bemerkte, dat aan 't door mij uitgedrukte verlangen kon worden voldaan; *dankbaar*, omdat ik daaruit moet opmaken, dat er slechts **weinig** *guldens*-leden meer zijn en de *nieuwe* er niet aan denken om minder dan **f 1.50** te betalen; *dankbaar*, omdat U zoo welwillend is het feit, dat die enkelen maar *één gulden* voor de goede zaak over hebben, slechts toeschrijft aan „onachtzaamheid”, niet aan onverschilligheid, onwil, laksheid, ja, wat al niet meer.

Niet voldaan — omdat niet ruiterlijk erkend wordt, dat er een „flatertje” was begaan, maar ik — 't moet erkend worden — vrij handig met een kluitje in 't riet word gestuurd. Nogmaals mijn dank voor de plaatsing.

Hoogachtend, Uw Dw.

J. H. BIJNING.

Wij kennen de belangstelling van den heer Bijning voor onze Vereeniging en plaatsen daarom, hoe weinig ruimte wij ook beschikbaar hebben, toch zijn ingezonden stuk.

R. C.

Correspondentie.

De beperkte ruimte van ons blad noodzaakt ons telkens veel copie te laten liggen. Nog altijd hebben wij niet kunnen voldoen aan onze belofte, om Van Kol's koloniaal ontwerp-program, „de vervanging der gedwongen koffieteelt” van Fokkens en „de Kamer van Indië” van Van Deventer, te bespreken. Het is echter niet vergeten.

Pension Ginneken.

Zeer gunstig gelegen in de onmiddellijke nabijheid van het Mastbosch en aan de Paardetram naar Breda.

JEANNE BONTHUIS.

E. J. F. VAN DISSEL & ZONEN,

EINDHOVEN.

FABRIEK van

LINNEN TAFELGOEDEREN enz. enz.

Inrichting voor het maken, borduren en festoneeren.

SPOEDIGE AFLEVERING.

PRIJSCOURANTEN alsmede ruime keuze van STALEN en MODELLEN,

worden op aanvrage franco toegezonden.

AGENTESSEN GEVRAAGD

met relatiën onder den gegoeden stand.

Magazijn „HET ANKER", Veenestraat 49, Den Haag.

Indische Uitrustingen

voor DAMES en HEEREN,

in alle Prijzen.

HAAGSCHE MUZIEK-HANDEL HOFSPUI Nº97.

ENDERLÉ en OOSTERVEEN HOFSPUI Nº97.

G. KERNER & Co,

PRIJSCOURANT GRATIS en FRANCO,

Den Haag. **Gebr. TEN HOUTEN** Utrecht.

Lange Houtstraat 4. Teleph. No. 926.

Slaapkamer-Ameublementen.

ENGELSCHE LEDIKANTEN.

BEDDEN, DEKENS, MATRASSEN enz.

GEGARNEERDE WIEGEN en KINDER LEDIKANTEN.

Ledikanten voor Indië.

Behangerij. Stoffeerderij.

Eenige inrichting voor Praktische Opleiding voor den Handel in Theoretische en Praktische Cursussen voor Dames en Heeren.

Beste gelegenheid voor HH. Verlofgangers, Gepensioneerden, Indische Jongelui enz.

Dagelijks inschrijving.

Telkens wanneer een voldoend aantal deelnemers ingeschreven zijn, kunnen nieuwe Cursussen beginnen.

NEDERLANDSCHE HANDELS-AKADEMIE „Het Oefeningskantoor", 's-GRAVENHAGE, REGENTESSELAAN 162—164.

ONDERWIJSVAKKEN.
Praktisch Boekhouden,
Handelsrekenen, Handelsrecht,.
PRAKTISCHE KANTOORWERKZAAMHEDEN
Schrijfmachine, Stenografie,
Nederl., Duitsche, Eng. en Fransche Handelscorrespondentie.

PROSPECTUSSEN en INLICHTINGEN.

Meubelfabriek, Behangerij, Stoffeerderij, Beddenmakerij, Gebr. ROOS,

Roggestraat 4 en 12, Arnhem,

Intercom. Telefoon 242.

Speciale inrichting voor geheele meubileering van Huizen en Villa's.

Extra gunstige voorwaarden voor verhuring van Gemeubileerde Villa's en Woonhuizen.

Begrooting en Prijscourant Kosteloos.

Franco verzending door geheel Nederland.

Enorme Keuze. Soliede Bediening. Goedkoope Prijzen.

Indische Verlofgangers en Repatrieerenden.

Door eene Indische familie wordt, tegen billijken prijs, ter overneming aangeboden:

een zoo goed als nieuwe, Compleete, Moderne Inboedel,

desverkiezende ook de huur eener bovenwoning.

Te bevragen en te bezichtigen, na voorafgaande kennisgeving, in de **1ste v. d. Boschstraat 89, Den Haag.**

Gaat nergens anders dan bij **Toko Padang** daar koopt U de goedkoopste artikelen voor de **Rijsttafel.**

Aanbevelend, ***J. Vleeschdrager,***

ZOUTMANSTRAAT 16a, DEN HAAG.

Bestellingen buiten de stad worden zoo spoedig mogelijk franco geleverd.

EMBALAGE VRIJ.

L. LANGE,

23 Wagenstraat, 's-Gravenhage,

TELEPHOON No. 659.

Sigaren in alle soorten en prijzen.

Doelmatige verpakking voor de tropen.

Specialiteit voor Export.

Stoomvaart-Maatschappij

„ROTTERDAMSCHE LLOYD"

Maildienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië

in verbinding met de diensten der

Koninklijke Paketvaart-Maatschappij

	van Rotterdam.	van Marseille.	te Port-Said.	te Padang.	te Batavia.
Oengaran	15 Juni	27 Juni	2 Juli	21 Juli	23 Juli
Sindoro *	29 „	11 Juli	16 „	4 Aug.	6 Aug,
Merapi	13 Juli	25 „	30 „	18 „	20 „
Salak	27 „	8 Aug.	13 Aug.	1 Sept.	3 Sept.
Lawoe	10 Aug.	22 „	27 „	15 „	17 „
Ardjoeno	24 „	5 Sept.	10 Sept.	29 „	1 Oct.
Soembing	7 Sept.	19 „	24 „	13 Oct.	15 „
Gedé	21 „	3 Oct.	8 Oct.	27 „	29 „

* Dubbel schroefstoomschip. 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.

De Agenten, **Ruys & Co.,** *Rotterdam* en *Amsterdam.*

Courier dit Dubekart & Co., *'s-Hage*, Anna Paulownastraat 1*d.*

Voor repatrieerende families met gezin, is **KAMPEN** als woonpl. **bijzonder** aanbevelenswaardig voor opvoeding en onderwijs.

Gelegenheid voor Studie, veelzijdig, goedkoop, rustig en uitnemend.

Het verblijf in Kampen bekend als aangenaam en gezellig.

Door onvoorz. vertrek naar Indië is met **1 Juni** of **1 Juli a.s.** overtenemen van den tegenw. bewoner (celibatair) behalve de huur tot 1 Mei 1902, ook tevens de geheel nieuwe en fraaie installatie en stoffeering van het slechts sedert 1 Mei j.l. betrokken **fraaie bovenhuis**, modern en comf. inger., groot 7 à 8 vertr. afz. opg. erkeruitb. en gezellig gelegen in 't centrum der stad, tegenover groot plein met fraai uitzicht.

Voor ernstig reflect. **persoonlijk** bezoek gewenscht met bericht vooraf a/h. **bemiddelingsbureau** te KAMPEN o/d. Plantage 164.

ERNEST CASSUTO

Tandarts,

PIETER BOTHSTRAAT No. 1,

BEZUIDENHOUT,

Den Haag.

SPREEKUUR dagelijks van **1** tot **5**.

J. H. v. Horssen,

KLEEDERMAKER,

Luthersche Burgwal 19, Den Haag.

Steeds voorradig een nieuwe sorteering **Nouveauté's stoffen** waarvan de goederen tegen de navolgende prijzen geleverd worden:

Gekleed costuum	van af f 34	tot f 56
Jaquet	„ „ 28	„ 46
Veston	„ „ 22	„ 42
Demi-Saisons	„ „ 16	„ 30
Winterjassen	„ „ 20	„ 56

Goed passende coupe en solide bewerking.

C. J. v. d. MEER,

Waldeck-Pyrmontkade 11, 11a, 13,

DEN HAAG.

HANDEL

in Wijnen, Binnen- en Buitenlandsche Bieren, Minerale en Medicinale Bronwateren en Gedistilleerd.

SPECIALITEIT

in Bordeaux-, Bourgogne-, Port-, Rijn- en Moezelwijnen.

Champagne en Cognac.

Fabriek en Magazijnen „DE NIJVERHEID"

BREDA.

Behangerij, Meubelfabriek, Stoffeerderij, Bedden- en Matrassenfabriek.

Mart. Lefel-Oomen,

Hofleverancier.

Concureerendst adres voor compleete meubeleering.

Enorme voorraad. Lage prijzen. Directe levering.

Geillustreerde prijscatalogus Gratis en franco.

Haagsche Assurantie-Compagnie

voor Brand enz. van 1805.

te 's-Gravenhage.

Kantoor Z. O. Buitensingel 245 b/h. Bezuidenh.

Directeuren:

W. F. MASTENBROEK en C. W. VERSTEGE.

Commissarissen:

Mr. W. K. F. P. Graaf van BYLANDT.
Mr. J. G. GLEICHMAN.
A. J. H. VAN KAPPEN.

De Wekker

(Coöperatieve Vereeniging).

HUISARBEID en REFORM-KLEEDING.

Zeestraat 31, Den Haag.

Bericht de ontvangst eener groote collectie **Koperwerk, Hoeker's Aardewerk, Matten, Manden, Friesch Houtsnijwerk** etc.

Administratie-Kantoor „Insulinde".

Volgestort Kapitaal f 100.000.—

Prinsengracht 1087, Amsterdam.

Belast zich met: Het Administreeren en in bewaring nemen van fondsen en andere geldswaardige papieren. Het administreeren van alle roerende en onroerende goederen. Het koopen en verkoopen van Effecten en het uitvoeren van alle Beurszaken. Het geven van rentevergoeding in Rekening-Courant. Het nemen van gelden à deposito en het nemen en geven van gelden op prolongatie. Het wisselen van vreemd bankpapier en muntspeciën. Het verzilveren van coupons. Het syndicateeren en emitteeren van solide Maatschappijen.

Telegram-Adres: INSULA. De Directie,

A. C. ENGELBERTS. J. SCHEUER.

Correspondent voor 's-Gravenhage:

K. J. THOMAS, K. Emmakade 99.

OOST EN WEST.

RESTAURANT

open voor de leden der Vereeniging en hunne genoodigden op iederen dag der week van **10** ure v. m. tot **7** ure 's avonds.

Des **Zondags** van **12** tot **3** ure n. m.

TARIEF.

A. INDISCHE TAFEL.

Spijzen naar eigen keuze.

Ajam besengek (heele kip)	f 2.50	Ajam panggang (heele kip)	f 2.—
Ajam goreng assem id.	„ 2.—	Ajam oppor id.	„ 2.25
		Kimblo van een heele kip	„ 2.25

Voldoende voor twee of drie personen.

Kerry laksa	f 0.75	Sesate goreng	f 0.60
12 stuks sesate toesoek	„ 0.70	Dengdeng ragi	„ 1.—
12 „ „ babi	„ 0.70	Rawon	„ 1.—
Abon-Abon	„ 0.90	Bamie	„ 1.—
Lodeh	„ 0.60	Sajor assem	„ 0.40
Tomies Kool	„ 0.40	Sajor menir	„ 0.40
id. Snijboonen	„ 0.50	Piendang sranie	„ 0.65
Sroendeng	„ 0.80	id. Ketjap	„ 0.75
Nassi Koening	„ 1.—	Koebertoe	„ 0.80
id goreng	„ 1.25	Frikadel djawa	„ 0.60
Gewone rijst	„ 0.60	Dendeng goreng	„ 0.65
Besengek van kalfsvleesch	„ 1.25	Pojah	„ 0.50
Sambal oedang	„ 0.50	Sambal telor	„ 0.50
id. ati	„ 0.50	id. badjak	„ 0.35
id. petis	„ 0.35	id. oelek	„ 0.15
id. dengdeng	„ 0.60	id. goreng daging	„ 0.65
Djangenan	„ 0.50	Ketoepat met toebehooren voor *zes* personen	„ 8.—

Per portie voor één persoon.

Kalfsgehakt	f 0.20	Serikaja per kopje	f 0.10
Bamie	„ 0.50	Spekkoek	„ 0.25
Garnalen croquetjes	„ 0.20	Kwee Talem	„ 0.25

Indisch gebak voor 3 à 4 personen.

Kwee ongol-ongol	f 1.—	Kwee talem	f 0.75
Kwee idjoe-idjoe	„ 0.75	Kwee wadjik	„ 1.50
Ketan met goela djawa	„ 1.10	Klepon	„ 0.75

Diné *f* 1.50 bestaat uit 't dubbele van 't plat du jour.

Eenvoudige rijsttafel, bestaande uit rijst, sajor of kerry, één vleeschgerecht en één sambal (*plat du jour*) *f* 0.80.

N.B. De volledige rijsttafel moet vooraf besteld worden.
Behalve het „plat du jour" en het „per portie voor één persoon" genoteerde wordt alles op bestelling ook aan huis gezonden, tegen bijbetaling van bezorgloon.

Ook broodjes met vleesch en kaas, verschillende wijnen, bier, koffie, thee en minerale wateren zijn tegen billijke prijzen verkrijgbaar.

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani.